

Sygn. akt III AUa 581/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	SSA Romana Mrotek SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 7 czerwca 2018 r. w Szczecinie

sprawy H. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji ubezpieczonej

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 21 czerwca 2017 r. sygn. akt IV U 260/17

oddala apelację.

SSA Romana Mrotek SSA Barbara Białecka del. SSO Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 581/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 lutego 2017r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. na podstawie art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016r. poz. 887 ze zm.), przyznał ubezpieczonej H. K. prawo do świadczenia emerytalnego. W uzasadnieniu wskazał, że podstawę obliczenia wysokości emerytury stanowiła kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego z uwzględnieniem waloryzacji składek i kapitału początkowego zaewidencjonowanego na koncie ubezpieczonej do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc od którego przysługuje wypłata emerytury, podzielona przez średnią dalszą

długość trwania życia. Jednocześnie podstawa obliczenia emerytury podlegała pomniejszeniu o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych dotychczas emerytur.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła ubezpieczona, wskazując że brak było podstaw do uznania, że przy obliczaniu prawa do emerytury należało dokonać potrącenia wartości kwot pobranych wcześniej emerytur, ponieważ w dacie nabycia przez nią prawa do emerytury wcześniejszej (tj. w dniu 22 września 2005r.) nie obowiązywały regulacje pozwalające na dokonanie potrącenia.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie w całości. Organ rentowy przywołując treść art. 100 ust. 1 w/w ustawy podkreślił, że dopiero z dniem spełnienia wszystkich wymaganych w ustawie warunków przysługuje prawo do świadczeń.

Wyrokiem z 21 czerwca 2017 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowił następująco ustalony stan faktyczny i rozważania prawne.

H. K. urodziła się(...) (67 lat). Pierwszy wniosek o emeryturę złożyła w dniu 4 sierpnia 2005r. Organ rentowy decyzją z dnia 22 września 2005r. przyznał ubezpieczonej emeryturę od dnia 1 sierpnia 2005r. tj. od miesiąca w którym złożono wniosek. Przyznane świadczenie było kilkakrotnie waloryzowane. Kolejny wniosek o emeryturę ubezpieczona złożyła 18 stycznia 2017r. Zaskarżoną decyzją organ rentowy na podstawie art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury w wysokości 1.713 zł brutto miesięcznie od dnia 1 stycznia 2017r., tj. od miesiąca w którym złożono wniosek. Wysokość emerytury stanowiła suma kwoty składek zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonej z uwzględnieniem waloryzacji (45.675,01 zł) i kwoty zwaloryzowanego kapitału początkowego (469.286,95 zł), podzielona przez średnie dalsze trwanie życia (192,60 miesięcy). Przy czym podstawa obliczenia emerytury podlegała pomniejszeniu o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych dotychczas emerytur (185.120,85 zł), zgodnie z treścią art. 25 ust. 1b ustawy emerytalno-rentowej. Wysokość emerytury wyliczona w powyższy sposób wyniosła 1.712,57 zł.

Sąd Okręgowy podkreślił, że do czasu złożenia wniosku o emeryturę powszechną ubezpieczona otrzymywała świadczenie emerytalne przyznane na podstawie art. 46 ust. 1 i 2 w zw. z art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej. Przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2013r., zatem nie obowiązywał w dacie zrealizowania przez ubezpieczoną warunków określonych w art. 46 ustawy emerytalnej. Obowiązywał natomiast w dacie złożenia przez ubezpieczoną wniosku o emeryturę z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego i wydania przez organ rentowy decyzji w tym zakresie.

Sąd I instancji uznał, iż instytucja potrącenia określona w treści art. 25 ust. 1b ustawy ma służyć osiągnięciu równowagi pomiędzy interesem prywatnym emeryta a interesem publicznym. Odprowadzane przez H. K. składki zostały bowiem przez ubezpieczoną „częściowo skonsumowane” podczas pobierania wcześniejszej emerytury. Nadto Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 100 ustawy emerytalnej, wskazując że prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Podstawę do wypłaty świadczenia stanowi wniosek o przyznanie, a następnie wypłacenie świadczenia. Dopiero złożenie wniosku o świadczenie powoduje obowiązek jego wypłaty.

W dalszej kolejności Sąd Okręgowy wyjaśnił, że decyzją z dnia 22 września 2005r. organ rentowy potwierdził fakt spełnienia przez ubezpieczoną warunków emerytury opisanych w treści art. 46 ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym w chwili realizacji ostatniej z przesłanek, stwierdzając tym samym istnienie po stronie ubezpieczonej prawa do dochodzonego świadczenia (decyzja ma bowiem charakter deklaratoryjny), jak również dokonał konkretyzacji tego uprawnienia, określając m.in. datę początkową wypłaty świadczenia oraz jego wysokość, zgodnie z przepisami obowiązującymi w chwili złożenia wniosku.

Skoro zatem ocena spełnienia warunków do nabycia prawa do świadczenia następuje według przesłanek warunkujących nabycie tego prawa obowiązujących w dacie spełnienia ostatniej przesłanki, to określenie wysokości świadczenia związane jest z datą złożenia wniosku o świadczenie. Wynika to z treści art. 25 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że ponieważ ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury powszechnej w dniu 18 stycznia 2017r., do ustalenia wysokości świadczenia podlegającego wypłacie organ rentowy w sposób prawidłowy zastosował art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych obowiązujący w dacie ustalania wysokości świadczenia.

Apelację od powyższego wyroku wniosła ubezpieczona. Zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzuciła błędną interpretację prawną art. 24 – 26 ustawy emerytalnej poprzez przyjęcie, iż kwota dotychczas pobranych przez ubezpieczoną świadczeń z tzw. wcześniejszej emerytury ulega potrąceniu przy wyliczeniu tzw. powszechnej emerytury, tj. z osiągnięciem 60 lat życia jako jednej z przesłanek nabycia prawa do emerytury.

Mając na uwadze powyższe, apelująca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i rozpoznanie sprawy zgodnie z pierwotnym żądaniem, tj. nieuwzględnienie w podstawie wymiaru wyliczenia emerytury przez ZUS decyzją z 9 lutego 2017 r. kwot pobranych świadczeń emerytalnych jako sumy podlegającej potrąceniu w ustaleniu świadczenia emerytalnego ubezpieczonej.

Zdaniem apelującej stanowisko zaprezentowane przez Sąd I instancji narusza uprzednio nabyte prawo ubezpieczonej do emerytury, a także narusza zasadę praw nabytych oraz zasadę niedziałania prawa wstecz. Uznanie, momentu złożenia wniosku o tzw. emeryturę powszechną za moment nabycia prawa do emerytury i nabycia prawa do świadczenia o określonej wysokości, stoi w opozycji do art. 67 i 68 Konstytucji w zakresie, jakim dezawuuje osoby weń wymienione jako potencjalnie umocowanych świadczeniobiorców świadczeń publicznych. Ubezpieczona wskazała również, że nie dano jej szansy poprzez niepoinformowanie jej, na możliwość terminowego złożenia korzystnych dla niej oświadczeń (w tym nawet na niepodjęcie przez nią tzw. wcześniejszej emerytury).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonej okazała się bezzasadna.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji jest prawidłowe. Sąd Okręgowy właściwie przeprowadził postępowanie dowodowe, w żaden sposób nie uchybiając przepisom prawa procesowego oraz dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w konsekwencji prawidłowo ustalając stan faktyczny sprawy. Sąd Odwoławczy podzielił ustalenia i rozważania prawne Sądu Okręgowego, rezygnując jednocześnie z ich ponownego szczegółowego przytaczania. Sąd Apelacyjny podzielił także ocenę materiału dowodowego dokonaną przez Sąd pierwszej instancji.

W niniejszej sprawie decyzją z 22 września 2005 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej tzw. emeryturę wcześniejszą od dnia 1 sierpnia 2005 r. Powszechny wiek emerytalny ubezpieczona ukończyła w czerwcu 2010 r. Z wnioskiem o przyznanie emerytury w związku z ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego ubezpieczona wystąpiła po raz pierwszy dopiero w dniu 18 stycznia 2017 r.

Kwestią sporną w niniejszej sprawie pozostawało to, czy w odniesieniu do ubezpieczonej zastosowanie znaleźć powinny przepisy dotyczące ustalenia wysokości świadczenia emerytalnego obowiązujące w momencie złożenia przez nią wniosku o przyznanie świadczenia emerytalnego w związku z ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego i ustalenie emerytury (zgodnie z którymi podstawę obliczenia emerytury pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot już pobranych emerytur), czy też – jak wskazywała skarżąca w treści apelacji powołując się na zasady konstytucyjne i wynikającą z nich zasadę ochrony emerytalnych praw nabytych – należy zastosować przepisy wcześniejsze, tj. te,

które obowiązywały w momencie spełnienia przez ubezpieczoną przesłanek, które niezbędne były do ubiegania się o przyznanie emerytury w tzw. wieku powszechnym. Rozstrzygnięcie niniejszego sporu sprowadzało się do oceny, czy organ rentowy zasadnie zastosował art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszy Ubezpieczeń Społecznych, pomniejszając podstawę emerytury wnioskodawczyni o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranej emerytury wcześniejszej. Regulacja ta weszła w życie z dniem 1 stycznia 2013 r., a wprowadzona została na mocy ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012 r. poz. 637).

Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 25 ust. 1 oraz ust. 1b ustawy emerytalnej, podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego określonego w art. 173-175 oraz kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem ust. 1a i 1b oraz art. 185, a jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę na podstawie przepisów art. 26b, 46, 50, 50a, 50e, 184 lub art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2014 r. poz. 191 i 1198, z 2015 r. poz. 357, 1268 i 1418 oraz z 2016 r. poz. 668), podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ustaloną zgodnie z ust. 1, pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

W ocenie Sądu Odwoławczego zastosowanie w stosunku do ubezpieczonej przez organ rentowy powyższej regulacji było prawidłowe.

W pierwszej kolejności wskazać należało na treść przepisu art. 100 ustawy emerytalnej, który stanowi, że prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia. Nabycie prawa nie przesądza jednak o możliwości jego realizacji, gdyż zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, świadczenia wypłaca się, poczynając od dnia powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Samo zatem spełnienie się przesłanek warunkujących prawo do świadczenia in abstracto nie stanowi jeszcze podstawy do wypłaty świadczenia. Podstawę taką stanowi dopiero wniosek o przyznanie, a następnie wypłacenie świadczenia. Konsekwencją tego jest to, że dopiero złożenie wniosku o świadczenie powoduje obowiązek jego wypłaty.

O ile sama ocena spełnienia warunków do nabycia prawa do świadczenia następuje według przesłanek warunkujących nabycie tego prawa obowiązujących w dacie spełnienia ostatniej przesłanki - o tyle określenie wysokości świadczenia związane jest z datą złożenia wniosku o świadczenie, co wynika wprost z treści art. 25 ust. 1 cyt. ustawy. To z datą, od której przysługuje wypłata emerytury - co realizuje się zgodnie z art. 129 ust. 1 cyt. ustawy, po złożeniu wniosku przez ubezpieczonego - a nie z datą nabycia prawa do świadczenia, następuje ustalanie wysokości świadczenia, konsekwentnie według regulacji prawnej obowiązującej w dacie, od jakiej przyznano prawo do wypłaty świadczenia. Skoro w styczniu 2013 r. wszedł w życie przepis art. 25 ust. 1b dodany do treści ustawy emerytalnej, zgodnie z którym, jeżeli ubezpieczony pobrał emeryturę wcześniejszą, podstawę obliczenia emerytury w wieku powszechnym pomniejsza się o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne, a ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury dopiero w dniu 18 stycznia 2017 r., to do ustalenia wysokości świadczenia podlegającego wypłacie organ rentowy w sposób prawidłowy zastosował przywołany przepis art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach, obowiązujący w dacie ustalania wysokości świadczenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 15 listopada 2017 r., sygn. III AUa 217/17, Lex nr 2465936).

Apelująca wskazywała nadto, że zastosowanie w stosunku do niej omawianej regulacji jest sprzeczne z zasadami konstytucyjnymi oraz zasadą praw nabytych. Sąd Najwyższy w uchwale z 19 października 2017 r. (sygn. III UZP 6/17, Lex nr 2374973) wyjaśnił, że do naruszenia prawa nabytego przez nowe prawo o skutku retrospektywnym, doszłoby wówczas, gdyby takie prawo formułowało np. nowe, dodatkowe przesłanki nabycia prawa do emerytury lub też modyfikowało istniejące, np. wprowadzając wymaganie wyższego wieku lub dłuższego stażu. Stwierdzenie

naruszenia prawa nabytego nie jest jednak oczywiste w odniesieniu do modyfikacji metody ustalania wysokości świadczeń. Czym innym jest bowiem prawo do emerytury nabyte na mocy art. 100 ustawy emerytalnej, czym innym zaś prawo do określonej wysokości świadczenia, o którym mowa może być dopiero wówczas, gdy wysokość ta zostanie ustalona decyzją organu rentowego. Deklaratoryjny charakter decyzji organu i zasada ustawowej gwarancji nie stoją na przeszkodzie temu rozumowaniu. Zasada ustawowej gwarancji oznacza bowiem, że parametry i sposób ustalania wysokości świadczenia uregulowane są ustawowo (mogą zatem podlegać zmianom), a organ rentowy jest związany przepisami ustawy i nie może z ich pominięciem ustalić wysokości świadczenia. Oznacza to, że ochronie konstytucyjnej podlega nabyte niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek, staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane). Do urzeczywistnienia i konkretyzacji prawa i/lub wysokości emerytury wymagany jest wniosek zainteresowanego, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, niezbędny do ustalenia prawa do świadczeń określonych w ustawie. Świadczenia te wypłaca się bowiem, poczynając od dnia powstania prawa do wnioskowanego świadczenia, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu (art. 129 ust. 1 ustawy). Taki stan rzeczy oznacza, że wprowadzie prawo do emerytury powstaje z mocy prawa z dniem spełnienia wszystkich przesłanek wymaganych do jego nabycia, ale niezbędne jest także potwierdzenie tego prawa w celu uruchomienia wypłaty ustalonego świadczenia w określonej wysokości, które wymaga złożenia stosownego wniosku i jego rozpoznania w stanie prawnym adekwatnym dla jego oceny. Dopiero rozpoczęcie wypłaty świadczeń wywołuje problem konieczności ochrony ich ekonomicznej wartości. Inaczej rzecz ujmując, bez złożenia wymaganego wniosku o ustalenie, to jest potwierdzenie przesłanek nabycia prawa do emerytury, nie zostanie ono urzeczywistnione jako świadczenie przysługujące w określonej wysokości od konkretnie oznaczonego miesiąca. Oznacza to, że wniosek emerytalny, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, stanowi warunek sine qua non dopełnienia, urzeczywistnienia i konkretyzacji emerytury przysługującej z mocy prawa. Rozpoznanie wniosku o ustalenie prawa do emerytury wymaga potwierdzenia tego prawa oraz jego wysokości według stanu prawnego obowiązującego, to jest aktualnego w dacie złożenia wniosku, o ile przepisy prawa nie stanowią inaczej. Prawem nabytym jest prawo do emerytury po spełnieniu warunków ustawowych (art. 100 ustawy emerytalnej), a nie prawo do emerytury w określonej wysokości, która może być wyliczona dopiero wówczas, gdy ubezpieczony złoży wniosek o wypłatę tego świadczenia.

Mając na uwadze powyższe, za niezasadne należało uznać zarzuty ubezpieczonej dotyczące naruszenia jej praw nabytych. W sprawie bowiem ani organ rentowy, ani Sąd Okręgowy nie zakwestionował, że jeszcze przed 2013 r. ubezpieczona spełniła przesłanki, które uprawniałyby ją do przyznania prawa do emerytury w wieku powszechnym. Ubezpieczona jednakże nie złożyła stosownego wniosku o przyznanie świadczenia. Ubezpieczona przed 1 stycznia 2013 r. nie nabyła prawa do określonej wysokości świadczenia, a tylko w takim przypadku mogłaby powoływać się na ochronę praw nabytych w podnoszonym w apelacji kontekście. Prawo do wysokości świadczenia ubezpieczona zyskała dopiero z momentem wydania decyzji przez organ rentowy w dniu 9 lutego 2017 r.

Reasumując, skoro ubezpieczona H. K. wystąpiła o ustalenie emerytury po osiągnięciu wieku powszechnego w dniu 18 stycznia 2017 r., a więc już po dodaniu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, to przy ustalaniu podstawy wymiaru tej emerytury oraz jej wysokości należało stosować określoną w powołanym przepisie zasadę pomniejszania podstawy wymiaru ustalonej emerytury o sumy wcześniej pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonej.

SSA Romana Mrotek SSA Barbara Białecka del. SSO Gabriela Horodnicka

- Stelmaszczuk